YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

5 päivänä lokakuuta 2006 *

Asiassa C-368/04,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Verwaltungsgerichtshof (Itävalta) on esittänyt 12.8.2004 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 24.8.2004, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH,

Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH ja

Gerlitzen-Kanzelbahn-Touristik GmbH & Co. KG

vastaan

Finanzlandesdirektion für Tirol,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

Finanzlandesdirektion für Steiermark ja

Finanzlandesdirektion für Kärnten,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja A. Rosas (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J. Malenovský, S. von Bahr, A. Borg Barthet ja U. Lõhmus,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.9.2005 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH ja Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH, edustajanaan Rechtsanwalt W. Arnold,

– Itävallan tasavalta, asiamiehenään H. Dossi,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään V. Kreuschitz ja V. Di Bucci,

kuultuaan julkisasiamiehen 29.11.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty kolmessa asiassa, joista ensimmäisessä asianosaisina ovat Transalpine Ölleitung in Österreich GmbH (jäljempänä TAL) ja Finanzlandesdirektion für Tirol, toisessa Planai-Hochwurzen-Bahnen GmbH (jäljempänä Planai) ja Finanzlandesdirektion für Steiermark sekä kolmannessa Gerlitzen-Kanzelbahn-Touristik GmbH & Co. KG (jäljempänä Gerlitzen) ja Finanzlandesdirektion für Kärnten ja jotka koskevat energiaverojen palautusta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön oikeus

3 EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätään seuraavaa:

"Komissiolle on annettava tieto tuen myöntämistä tai muuttamista koskevasta suunnitelmasta niin ajoissa, että se voi esittää huomautuksensa. Jos komissio katsoo, että tällainen suunnitelma ei 87 artiklan mukaan sovellu yhteismarkkinoille, se aloittaa 2 kohdassa tarkoitetun menettelyn viipymättä. Jäsenvaltio, jota asia koskee, ei saa toteuttaa ehdottamiaan toimenpiteitä, ennen kuin menettelyssä on annettu lopullinen päätös."

4 [EY 88] artiklan soveltamista koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 22 päivänä maaliskuuta 1999 annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 659/1999 (EYVL L 83, s. 1) on kirjattu käytäntö, jota Euroopan yhteisöjen komissio on yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti noudattanut valtiontukien tutkinnan osalta. Kyseisen asetuksen 30 artiklan nojalla asetus tuli voimaan 16.4.1999.

5 Asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

"Sääntöjenvastaista tukea koskevissa kielteisissä päätöksissä komissio päättää, että asianomaisen jäsenvaltion on toteutettava kaikki tarpeelliset toimenpiteet tuen perimiseksi takaisin tuensaajalta – –. Komissio ei saa vaatia tuen takaisinperimistä, jos tämä olisi yhteisön lainsäädännön jonkin yleisen periaatteen vastaista."

Kansallinen oikeus

6 Itävallan tasavalta antoi, julkaisi ja saattoi voimaan verouudistuksen yhteydessä samanaikaisesti seuraavat kolme lakia, jotka liittyivät rakennemuutoksista 30.4.1996 annettuun lakiin (Strukturanpassungsgesetz 1996, BGBl. I, 201/1996):

– sähköverosta annettu laki (Elektrizitätsabgabegesetz, jäljempänä EAG)

– maakaasuverosta annettu laki (Erdgasabgabegesetz, jäljempänä EGAG)

– energiaverojen palauttamisesta annettu laki (Energieabgabenvergütungsgesetz, jäljempänä EAVG).

7 EAG:ssä säädetään sähkön toimittamisen ja kulutuksen verottamisesta. Kyseisen lain 6 §:n 3 momentin mukaan sähkön toimittaja vyöryttää veron sähkön saajalle.

8 EGAG sisältää samansisältöiset säännökset maakaasun toimittamisesta ja kulutuksesta.

9 EAVG:ssä säädetään sähköenergiasta ja maakaasusta EAG:n ja EGAG:n nojalla kannettujen energiaverojen osittaisesta palauttamisesta. Tämän lain 1 §:n 1 momentin mukaan kyseiset verot on pyynnöstä palautettava siltä osin kuin ne yhteensä ylittävät 0,35 prosenttia energian kuluttajan tuotannon nettoarvosta. Palautettavasta määrästä vähennetään enintään 5 000 Itävallan šillingin (ATS) (363 euroa) suuruinen kiinteä summa.

10 EAVG:n 2 §:n 1 momentin mukaan, sellaisena kuin se on muutettuna verotuksen muuttamisesta 30.12.1996 annetulla vuoden 1996 lailla (Abgabenänderungsgesetz 1996, BGBl. I, 797/1996), oikeus energiaveron palautukseen on kuitenkin ainoastaan niillä yrityksillä, joiden pääasiallinen toiminta todistettavasti koostuu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta.

Pääasian tausta

11 Verfassungsgerichtshof, jonka käsiteltävänä on yritysten, joiden pääasiallinen toiminta ei koostu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta, tekemiä valituksia, jotka koskevat energiaverojen palautuksen epäämistä, esitti yhteisöjen tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksiä saadakseen tietää muun muassa sen, ovatko EAVG:n säännökset EY 87 artiklassa tarkoitettua valtiontukea.

12 Yhteisöjen tuomioistuin on asiassa C-143/99, Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke, 8.11.2001 antamassaan tuomiossa (Kok. 2001, s. I-8365) lausunut muun muassa seuraavaa:

"Kansallisia toimenpiteitä, joissa säädetään maakaasusta ja sähköstä kannetun energiaveron osittaisesta palauttamisesta ainoastaan sellaisille yrityksille, joiden pääasiallinen toiminta todistettavasti koostuu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta, on pidettävä [EY 87] artiklassa tarkoitettuna valtiontukena."

13 Yhteisöjen tuomioistuimen tämän tuomion jälkeen Verfassungsgerichtshof kumosi 13.12.2001 antamallaan tuomiolla (B 2251/97, Sammlung 15450) päätöksen, jolla kansallinen viranomainen oli evännyt sähköstä kannettujen verojen osittaisen palauttamisen.

14 Verfassungsgerichtshof katsoi, että koska EAVG:stä ei ollut ilmoitettu komissiolle, kyseinen viranomainen ei voinut nojautua tämän lain 2 §:n 1 momenttiin evätessään energiaverojen palauttamisen yrityksille, joiden pääasiallinen toiminta ei koostu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta. Kyseinen viranomainen oli täten menetellessään tehnyt mielivaltaista tointa vastaavan virheen, sillä se oli rikkonut EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä määrättyä välittömästi sovellettavaa kieltoa. Tällainen lain lainvastainen soveltaminen vastaa toimimista ilman laillista perustaa, ja sillä rikotaan näin ollen kansalaisten yhdenvertaisuutta lain edessä koskevaa perusoikeutta.

15 Verfassungsgericht nojautui päätöksessään edellä mainitussa asiassa Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke annetun tuomion 27 kohdassa esille tuotuun kansallisten tuomioistuinten velvollisuuteen taata yksityisille, että EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen rikkomisesta määrätään kaikki seuraamukset kansallisen lain mukaisesti, mikä koskee tukien täytäntöönpanotoimenpiteiden pätevyyttä sekä tämän määräyksen taikka mahdollisten välitoimien vastaisesti myönnettyjen taloudellisten tukien palauttamista.

16 Komissio pyysi 6.12.2001 päivätyllä kirjeellään Itävallan viranomaisilta tietoja EAVG:stä. Kirjeenvaihdon ja neuvotteluiden jälkeen komissio teki 22.5.2002 tukea nro NN 165/2001 koskevan päätöksen K(2002) 1890 lopullinen (EYVL C 164, s. 4; jäljempänä 22.5.2002 tehty päätös). Koska Itävallan lakia on myöhemmin muutettu,

komissio täsmentää, että se tutkii tukitoimenpidettä 1.6.1996 ja 31.12.2001 väliseltä ajalta. Päätöksen päätösosa kuuluu seuraavasti:

"Komissio pahoittelee, että Itävalta on myöntänyt tuen EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti.

Se toteaa edellä esitetyn perusteella kuitenkin, että kyseinen tuki on yhteensoveltuva EY 87 artiklan 3 kohdan c alakohdan ja EHTY:n perustamissopimuksen 4 artiklan c kohdan kanssa."

17 Noudattaakseen edellä mainitussa asiassa Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke annettua tuomiota Itävallan tasavalta muutti EAVG:tä liittovaltion lailla nro 158/2002, jonka 6 §:ssä säädetään, että kaikilla yrityksillä on 1.1.2002 lukien oikeus maakaasusta ja sähköstä kannettujen verojen palautukseen, jos näiden verojen kokonaismäärä ylittää 0,35 prosenttia yritysten tuotannon nettoarvosta.

18 Itävallan soveltamasta tukiohjelmasta, joka koskee energiaverosta maakaasun ja sähkön osalta vuosina 2002 ja 2003 myönnettyä huojennusta, 9 päivänä maaliskuuta 2004 tekemässään päätöksessä 2005/565/EY (EUVL 2005, L 190, s. 13) komissio katsoi, että se, että käytetään kynnysarvoa, joka on 0,35 prosenttia yritysten tuotannon nettoarvosta, suosii paljon energiaa käyttäviä yrityksiä. Komission mukaan niiden yritysten osalta, joihin EAVG:tä ei sovellettu 31.12.2001 saakka, tukijärjestelmä ei ollut ympäristönsuojeluun myönnettävää valtiontukea koskevien yhteisön suuntaviivojen eikä muiden EY 87 artiklan 2 ja 3 kohdassa määrättyjen

poikkeusten mukainen. Viittaamalla erityisesti ympäristönsuojeluun myönnettävää valtiontukea koskevien yhteisön suuntaviivojen erääseen toiseen säännökseen komissio päätteli, että asia on samoin sellaisten yritysten osalta, joihin kyseistä lakia sovellettiin jo ennen 31.12.2001.

19 Komissio otti huomioon mahdollisuuden, että sen vastauksen sanamuoto, jonka yhteisöjen tuomioistuin oli antanut toiseen kysymykseen edellä mainitussa asiassa Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke antamassaan tuomiossa, oli voinut johtaa siihen, että jotkut tuensaajat olivat hyvässä uskossa olettaneet, että kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevat kiistanalaiset kotimaiset toimenpiteet eivät olisi enää valikoivia eivätkä näin ollen enää valtiontukea, jos niiden myöntäminen ulotettaisiin muihinkin aloihin kuin aineellisten hyödykkeiden valmistaminen, ja päätteli, että tarkasteltavana olevan tapauksen erikoisolosuhteiden vuoksi takaisinperiminen olisi luottamuksensuojan periaatteen vastaista ja että asetuksen N:o 659/1999 14 artiklan mukaisesti tukea ei tarvitse periä takaisin.

20 Yhteisöjen tuomioistuimen tiedusteltua komissiolta tässä asiassa käydyssä kirjallisessa menettelyssä siitä, että 22.5.2002 tehdyssä päätöksessä ei ollut otettu huomioon 0,35 prosentin kynnysarvoa, komissio muistutti kyseisen päätöksen kolmannen perustelukappaleen kolmannesta kohdasta, joka kuuluu seuraavasti:

"Komissio huomauttaa, että valikoivuuden osoittaa jo se, että kyseessä olevan toimenpiteen myöntäminen on rajoitettu yrityksiin, joiden pääasiallinen toiminta todistettavasti koostuu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta. Se ei siis tutki sitä, onko tämä kotimainen toimenpide valikoiva myös muiden osatekijöiden ja erityisesti 0,35 prosentin kynnysarvon takia."

Pääasian oikeusriidat ja ennakkoratkaisukysymykset

21 Pääasian ensimmäisen valittajan eli TAL:n toimi-alana on muun muassa öljyjohtojen rakentaminen ja niihin liittyvä toiminta. Se riitautti Verfassungsgerichtshofissa kolme Finanzlandesdirektion für Tirolin tekemää päätöstä, joilla oli hylätty valitukset, jotka se oli tehnyt sen johdosta, että energiaverojen palauttaminen vuosilta 1996, 1997 ja 1998 oli evätty. Verfassungsgerichtshof kumosi nämä päätökset kolmella 13.12.2001 antamallaan tuomiolla viittaamalla perusteluissaan tuomioon B 2251/97, jonka se oli samana päivänä antanut edellä mainitussa asiassa Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke annetun tuomion johdosta.

22 Finanzlandesdirektion für Tirol teki 15.11.2002 uuden näihin kolmeen valitukseen liittyvän päätöksen. Se viittasi tosiseikkojen ja oikeudellisen tilanteen muuttumiseen, joka oli seurausta 22.5.2002 tehdystä päätöksestä, jossa tukien oli todettu olevan yhteensoveltuvia perustamissopimuksen kanssa, ja katsoi, että Verfassungsgerichtshofin ratkaisu ei enää sitonut sitä, ja hylkäsi valitukset. Tämän viimeisen ratkaisun johdosta TAL valitti ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

23 Pääasian toinen valittaja eli Planai on köysiratatoimintaa harjoittava yritys. Se riitautti Verfassungsgerichtshofissa Finanzlandesdirektion für Steiermarkin tekemän päätöksen, jolla oli hylätty valitus, joka oli tehty sen johdosta, että energiaverojen palauttaminen vuosia 1996 ja 1997 koskevilta ajanjaksoilta oli evätty. Verfassungsgerichtshof kumosi tämän päätöksen 13.12.2001 antamallaan tuomiolla viitaten perusteluissaan edellä mainittuun tuomioon B 2251/97.

24 Tämän kumoamisen jälkeen Finanzlandesdirektion für Steiermark teki 17.7.2002 uuden päätöksen. Se otti huomioon 22.5.2002 tehdyn päätöksen, jossa tukien todettiin olevan yhteensoveltuvia perustamissopimuksen kanssa, ja korosti, että tällä

päätöksellä oli taannehtiva vaikutus alkuperäisessä hakemuksessa tarkoitetun ajanjakson osalta. Näin ollen se hylkäsi valituksen.

25 Planai valitti Verfassungsgerichtshofiin, mutta tämä valitus jätettiin tutkimatta 12.12.2002 tehdyllä päätöksellä (B 1348/02, Sammlung 16771) sen perusteella, että lakia ei ollut sovellettu sillä tavalla ilmeisen väärin, että se voisi tehdä asiassa päätöksen. Verfassungsgerichtshof totesi päätöksessään erityisesti seuraavaa:

"Verfassungsgerichtshof voi komission 22.5.2002 tekemän päätöksen jälkeen lähteä siitä, että EY 88 artiklan 3 kohdassa (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohta) oleva täytäntöönpanokielto ei ole ainakaan ilmeisellä tavalla esteenä EAVG:n 2 §:n 1 momentin soveltamiselle. Täten olisi mahdollista ajatella, että myös päätöksen tehnyt viranomainen saisi täten soveltaa tätä säännöstä.

Verfassungsgerichtshofin olisi puututtava kysymykseen siitä, onko komissio – kuten Beschwerde-valituksessa väitetään – rikkonut päätöksensä osalta yhteisön oikeutta, ainoastaan silloin, jos kysymyksessä olisi ilmeinen ristiriita yhteisön oikeuden kanssa, eli jos ristiriita voidaan todeta asiaa sen enempää harkitsematta tai jos siihen olisi puututtava valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta käsin. Asia ei ole kuitenkaan näin tässä tapauksessa, vaikka asiaa tarkastellaan yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-354/90, Federation nationale du commerce exterieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, 21.11.1991 antamaa tuomiota (Kok. 1991, s. I-5505, Kok. Ep. XI, s. I-495) vasten, jossa oli kylläkin kysymys ilmoittamatta jättämisen vaikutuksista mutta jossa ei käsitelty kysymystä siitä, oliko komission nimenomaisesti taannehtivasti antama valtiontuen hyväksyminen sallittu."

26 Planain esittämän vaatimuksen johdosta Verfassungsgerichtshof siirsi valituksen Verwaltungsgerichtshofiin.

27 Pääasian kolmas valittaja eli Gerlitzen on myös köysiratatoimintaa harjoittava yritys. Se riitautti Verfassungsgerichtshofissa Finanzlandesdirektion für Kärntenin 29.10.2002 tekemän päätöksen, jolla oli hylätty valitus, jonka se oli tehnyt sen johdosta, että energiaverojen palauttaminen oli evätty vuosien 1999–2001 osalta. Tämä valitus hylättiin 12.12.2002 tuomiolla, jossa viitattiin samana päivänä edellä mainitussa asiassa B 1348/02 annetun tuomion perusteluihin. Gerlitzenin esittämän vaatimuksen johdosta Verfassungsgerichtshof siirsi valituksen Verwaltungsgerichtshofiin.

28 Verwaltungsgerichtshof pohtii yhtäältä sitä, mitä seurauksia 22.5.2002 tehdyllä päätöksellä on pääasian kolmen valittajan tekemien valitusten kannalta, sillä kyseinen päätös koskee nimenomaisesti sen tekemispäivää edeltänyttä ajanjaksoa, ja toisaalta sitä, onko vielä kyseisen päätöksen jälkeen syytä ottaa huomioon EY 88 artiklan 3 kohdassa määrätty tukien toteuttamista koskeva kielto.

29 Se pohtii erityisesti sitä, onko palautushakemusten esittämispäivämäärillä tai vielä niillä päivämäärillä, jolloin hallintoviranomainen teki päätökset näiden hakemusten johdosta, merkitystä tältä osin. Se nimittäin korostaa, että pääasian kaksi ensimmäistä valittajaa esittivät hakemuksensa ennen 22.5.2002 tehtyä päätöstä, kun taas kolmas valittaja esitti oman hakemuksensa tämän päätöksen jälkeen.

30 Verwaltungsgerichtshof katsoo, että yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-261/01 ja C-262/01, Van Calster ym., 21.10.2003 antamaa tuomiota (Kok. 2003, s. I-12249, 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat sekä 73 kohta) voitaisiin tulkita siten, että komission myönteinen päätös ei voi tehdä lainmukaiseksi tukijärjestelmää, joka on toteutettu EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti.

31 Se tuo kuitenkin esiin, että tosiseikat edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Van Calster ym. poikkeavat tilanteesta, josta pääasioissa on kyse. Näissä asioissa ensinnäkin toimen tukiluonne seuraa siitä, että palauttaminen suoritetaan valikoivasti, joten se, että vero palautetaan yhteisön oikeuden mukaisen tilan aikaansaamiseksi myös sellaisille yrityksille, jotka eivät kansallisen säännöksen mukaan kuulu tuensaajiin, on vain yksi niistä mahdollisuuksista, joita käytetään sen välttämiseksi, ettei kysymyksessä olisi sääntöjenvastainen tuki, tai tukien toteuttamista koskevan kiellon noudattamiseksi. Lisäksi yhdistetyissä asioissa Van Calster ym. annettu tuomio koski tapausta, jossa ei vielä sovellettu asetusta N:o 659/1999. Lopuksi yhdistetyissä asioissa Van Calster ym. ei komissiossa käydyssä menettelyssä tuotu esille Belgian lainsäätäjän määräämää säännöksen taannehtivaa vaikutusta, kun taas komissio on pääasioissa tietoisesti tutkinut asian menneisyyteen sijoittuvan ajanjakson osalta ja todennut tuen soveltuvan yhteismarkkinoille.

32 Verwaltungsgerichtshof on näin ollen päättänyt lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko EY 88 artiklan 3 kohdan mukainen täytäntöönpanokielto esteenä myös silloin sellaisen kansallisen laissa olevan säännöksen soveltamiselle, jossa energiaverojen palautuksen ulkopuolelle jätetään yritykset, joiden pääasiallinen toiminta todistettavasti ei koostu aineellisten hyödykkeiden valmistuksesta, ja joka on sen takia luokiteltava EY 87 artiklassa tarkoitetuksi tueksi mutta jota ei ollut ilmoitettu komissiolle ennen kuin säännös tuli voimaan jäsenvaltiossa, jos komissio on todennut EY 87 artiklan 3 kohdan mukaisesti, että toimenpide soveltuu yhteismarkkinoille menneisyyteen sijoittuvan ajanjakson osalta ja palautusvaatimus koskee tältä ajanjaksolta maksettavaa veroa?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, edellyttääkö täytäntöönpanokielto tällaisessa tapauksessa, että vero on palautettava myös niissä tapauksissa, joissa palveluita tarjoavien yritysten hakemukset jätettiin komission päätöksen tekopäivän jälkeen tätä ajankohtaa edeltävien veron määräytymisajanjaksojen osalta?"

Ennakkoratkaisukysymykset

33 Kansallinen tuomioistuin haluaa näillä kysymyksillään tietää ensiksikin, onko EY 88 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että siinä velvoitetaan kansalliset tuomioistuimet olemaan soveltamatta lakia, jossa tietyt yritykset suljetaan energiaverojen osittaisen palautuksen ulkopuolelle – toimenpide, joka voi olla valtiontuki ja jota ei ole ilmoitettu – vielä sen jälkeen, kun komissio, joka on tehnyt päätöksen sen ajanjakson osalta, jolta palautusta vaaditaan, on todennut EY 87 artiklan 3 kohdan nojalla tuen soveltuvan yhteismarkkinoille. Kansallinen tuomioistuin haluaa tässä yhteydessä tietää toiseksi, onko päivämäärä, jolloin yritys esitti palautushakemuksen, merkityksellinen tekijä.

34 Aivan ensimmäiseksi ja kansallisen tuomioistuimen välipäätöksensä tekstiosassa esittämään pohdiskeluun vastaamiseksi on täsmennettävä, että koska asetus N:o 659/1999 sisältää menettelyllisiä sääntöjä, niitä sovelletaan kaikkiin valtiontukia koskeviin hallinnollisiin menettelyihin, jotka olivat komissiossa vireillä asetuksen N:o 659/1999 tullessa voimaan 16.4.1999 (asia C-276/03 P, Scott v. komissio, tuomio 6.10.2005, Kok. 2005, s. I-8437, jolla epäsuorasti vahvistettiin asiassa T-366/00, Scott v. komissio, 10.4.2003 annettu tuomio (Kok. 2003, s. II-1763, 52 kohta)).

35 Kuten asetuksen N:o 659/1999 toisesta perustelukappaleesta ja sen säännöksistä kokonaisuudessaan kuitenkin ilmenee, kyseisellä asetuksella koonnetaan ja vahvistetaan komission käytäntö valtiontukien tutkinnan osalta, ja siihen ei sisälly ainoatakaan säännöstä, joka koskisi kansallisten tuomioistuinten toimivaltaa ja velvoitteita, joita säännellään edelleen perustamissopimuksen määräyksissä, sellaisina kuin yhteisöjen tuomioistuin niitä tulkitsee.

36 Tältä osin on huomautettava ensiksikin, että valtiontukien valvontajärjestelmän toteuttaminen, sellaisena kuin se on seurausta EY 88 artiklasta ja siihen liittyvästä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, kuuluu yhtäältä komissiolle ja toisaalta kansallisille tuomioistuimille.

37 On selvää, että kansallisilla tuomioistuimilla ja komissiolla on toisiaan täydentävät ja erilliset tehtävät valvoa sitä, noudattavatko jäsenvaltiot niille EY 87 ja EY 88 artiklassa asetettuja velvoitteita (ks. asia C-39/94, SFEI ym., tuomio 11.7.1996, Kok. 1996, s. I-3547, 41 kohta ja em. yhdistetyt asiat Van Calster ym., tuomion 74 kohta).

38 Sen arvioiminen, soveltuvatko tukitoimenpiteet yhteismarkkinoille, kuuluu komission yksinomaiseen toimivaltaan, jonka käyttämistä yhteisöjen tuomioistuimet valvovat, kun taas kansalliset tuomioistuimet huolehtivat yksityisten oikeuksien suojaamisesta siinä tapauksessa, että EY 88 artiklan 3 kohdassa säädettyä velvoitetta ilmoittaa valtiontuista etukäteen komissiolle on rikottu (em. yhdistetyt asiat Van Calster ym., tuomion 75 kohta).

39 Jotta voitaisiin määrittää, onko valtion toimenpiteeseen ryhdytty EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti, kansallinen tuomioistuin voi joutua tulkitsemaan EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua tuen käsitettä (asia C-345/02, Pearle ym., tuomio 15.7.2004,

Kok. 2004, s. I-7139, 31 kohta). Sen on siten muun muassa tarkistettava, onko kyseessä oleva toimenpide etu ja onko se valikoiva, eli suositaanko sillä joitain yrityksiä tai tuottajia EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla.

40 Toiseksi on syytä huomauttaa, että EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu tukitoimenpide, joka on toteutettu EY 88 artiklan 3 kohtaan perustuvien velvollisuuksien vastaisesti, on sääntöjenvastainen (ks. em. asia Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomion 17 kohta ja yhdistetyt asiat C-266/04–C-270/04, C-276/04 ja C-321/04–C-325/04, Distribution Casino France ym., tuomio 27.10.2005, Kok. 2005, s. I-9481, 30 kohta; ks. myös sääntöjenvastaisen tuen määritelmä asetuksen N:o 659/1999 1 artiklan f alakohdassa).

41 Jotta EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisen virkkeen välitöntä oikeusvaikutusta ei heikennettäisi ja jotta ei loukattaisi niitä yksityisten intressejä, joiden suojaaminen on kansallisten tuomioistuinten tehtävänä, komission päätöksestä, jossa ilmoittamatta jätetty tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ei seuraa, että kyseisen tuen täytäntöönpanotoimien, jotka ovat pätemättömiä sen vuoksi, että ne on toteutettu tässä määräyksessä tarkoitetun kiellon vastaisesti, pätemättömyys korjaantuisi jälkikäteen. Muunlainen tulkinta johtaisi siihen, että kyseessä oleva jäsenvaltio hyötyisi mainitun määräyksen noudattamatta jättämisestä ja että tämän määräyksen tehokas vaikutus jäisi toteutumatta (ks. em. asia Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomion 16 kohta ja em. yhdistetyt asiat Van Calster ym., tuomion 63 kohta).

42 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 50 kohdassa korostanut, jos tietyn yhteismarkkinoille soveltuvan tai soveltumattoman tukisuunnitelman osalta EY 88 artiklan 3 kohdan noudattamatta jättämisestä ei aiheudu suurempaa riskiä tai seuraamusta kuin sen noudattamisesta, jäsenvaltioiden kannustimet ilmoittaa tuesta ja odottaa soveltuvuutta koskevaa päätöstä heikkenevät huomattavasti, ja siten vastaavasti heikkenisivät myös komission valvontamahdollisuudet.

43 Tältä osin ei ole merkitystä sillä, että komission päätöksessä täsmennetään, että siinä esitetty arvio kyseessä olevasta tuesta koskee kyseisen päätöksen tekemistä edeltänyttä ajanjaksoa, kuten asia on 22.5.2002 tehdyn päätöksen osalta, josta pääasioissa on kyse.

44 Kuten tämän tuomion 38 kohdassa on huomautettu, kansallisten tuomioistuinten on suojattava yksityisten oikeuksia, jos kansalliset viranomaiset mahdollisesti rikkovat kieltoa, jonka mukaan tukia ei saa toteuttaa ennen kuin komissio tekee päätöksen, jossa ne sallitaan.

45 Tältä osin, ja koska asiasta ei ole olemassa yhteisön lainsäädäntöä, kunkin jäsenvaltion asiana on sisäisessä oikeusjärjestyksessään määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet ja antaa menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuteen perustuvat yksityisten oikeudet, kuitenkin siten, että nämä menettelysäännöt eivät yhtäältä saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia oikeuksia (vastaavuusperiaate), eivätkä ne toisaalta saa olla sellaisia, että yhteisön oikeusjärjestyksessä vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (tehokkuusperiaate) (ks. asia C-300/04, Eman ja Sevinger, tuomio 12.9.2006, Kok. 2006, s. I-8055, 67 kohta ja yhdistetyt asiat C-392/04 ja C-422/04, i-21 Germany ja Arcor, tuomio 19.9.2006, Kok. 2006, s. I-8559, 57 kohta).

46 Kansallisessa oikeudessa säädettyjen oikeussuojakeinojen luonteen mukaisesti kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi voidaan siten saattaa vaatimus, joka koskee kyseisten toimenpiteiden keskeyttämistä koskevien määräysten kaltaisten väliaikaismääräysten antamista yksityisten intressien suojaamiseksi ja erityisesti niiden asianosaisten suojelemiseksi, joihin sääntöjenvastaisen tuen myöntämisestä johtuva kilpailun vääristyminen vaikuttaa (ks. em. asia SFEI ym., tuomion 52 kohta).

47 Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi todennut, että kansallisten tuomioistuinten on taattava niille yksityisille, jotka voivat vedota ilmoittamisvelvollisuuden rikkomiseen, että siitä määrätään kaikki seuraamukset kansallisen lain mukaisesti, mikä koskee tukien täytäntöönpanotoimenpiteiden pätevyyttä sekä tämän määräyksen taikka mahdollisten välitoimien vastaisesti myönnettyjen taloudellisten tukien palauttamista (em. asia Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, tuomion 12 kohta; em. asia Adria-Wien Pipeline ja Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke, tuomion 26 ja 27 kohta; em. yhdistetyt asiat Van Calster ym., tuomion 64 kohta ja asia C-71/04, Xunta de Galicia, tuomio 21.7.2005, Kok. 2005, s. I-7419, 50 kohta).

48 Kansallisen tuomioistuimen on asian ratkaistessaan suojattava yksityisten intressejä. Näin tehdessään sen on kuitenkin otettava täysimääräisesti huomioon myös yhteisön etu (ks. analogisesti asia C-5/89, komissio v. Saksa, tuomio 20.9.1990, Kok. 1990, s. I-3437, Kok. Ep. X, s. 521, 19 kohta).

49 Kun kyse on sellaisen veron osittaisesta palautuksesta, joka on sääntöjenvastaista tukea, koska se on myönnetty ilmoittamisvelvollisuuden vastaisesti, yhteisön edun mukaista ei ole määrätä tällaista palautusta muiden yritysten hyödyksi, jos tällainen päätös laajentaa tuensaajien joukkoa ja kasvattaa sitten kyseisen tuen vaikutuksia sen sijaan että se poistaisi ne (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-393/04 ja C-41/05, Air Liquide Industries Belgium, tuomio 15.6.2006, Kok. 2006, s. I-5293, 45 kohta).

50 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 74 kohdassa todennut, kansallisten tuomioistuinten on nimittäin varmistettava, että ne antavat oikeussuojaa sellaisessa muodossa, että ne tosiasiallisesti poistavat EY 88 artiklan 3 kohdan vastaisesti myönnetyn tuen vaikutukset ja että ne eivät ainoastaan laajenna tukea koskemaan myös muuta tuensaajien joukkoa.

51 Lisäksi on tuotava esiin, että sääntöjenvastaisen tukitoimenpiteen myöntämistä eli energiaverojen osittaista palauttamista koskevat hakemukset voidaan pääasioiden osalta samaistaa hakemuksiin, jotka koskevat osittaista vapauttamista tämän veron maksamisesta. Kuten oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, ne, joiden on maksettava pakollinen maksu, eivät voi jättää suorittamatta kyseistä maksua vetoamalla siihen, että muiden saamaa vapautusta on pidettävä valtiontukena (asia C-390/98, Banks, tuomio 20.9.2001, Kok. 2001, s. I-6117, 80 kohta; yhdistetyt asiat C-430/99 ja C-431/99, Sea-Land Service ja Nedlloyd Lijnen, tuomio 13.6.2002, Kok. 2002, s. I-5235, 47 kohta; em. yhdistetyt asiat Distribution Casino France ym., tuomion 42 kohta ja em. yhdistetyt asiat Air Liquide Industries Belgium, tuomion 43 kohta).

52 Koska riitautettu toimenpide saatettiin kansallisen tuomioistuimen tutkittavaksi sen tarkistamiseksi, vastaako se EY 87 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun tuen käsitettä, kyseisellä tuomioistuimella pitäisi lähtökohtaisesti olla tiedossaan sellaiset seikat, joiden perusteella se voi arvioida, taataanko toimella, jonka se aikoo toteuttaa, yksityisten oikeuksien suojaaminen tekemällä tyhjiksi vaikutukset, joita tuella on tuensaajayritysten kilpailijoihin; tältä osin sen on kuitenkin otettava täysimääräisesti huomioon yhteisön oikeus ja vältettävä toteuttamasta tointa, jonka ainoana vaikutuksena olisi kyseisen tuen saajien joukon laajeneminen.

53 Kansallisen tuomioistuimen esittämä toinen kysymys koskee tilannetta, jossa sen pääasian tavoin, jossa asianosaisina ovat Gerlitzen ja Finanzlandesdirektion für Kärnten, hakemus energiaveron osittaisesta palauttamisesta, joka on sen ilmoittamatta jättämisen vuoksi sääntöjenvastainen tukitoimenpide, on esitetty sen jälkeen, kun komission päätös tuen toteamisesta yhteismarkkinoille soveltuvaksi oli tehty.

54 Kuten tämän tuomion 41 ja 42 kohdassa on huomautettu, 22.5.2002 tehdystä päätöksestä, jossa valtiontuki todettiin yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ei seuraa, että kyseisen tuen täytäntöönpanotoimien, jotka niiden toteuttamishetkellä olivat pätemättömiä EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä tarkoitetun kiellon rikkomisen takia, pätemättömyys korjaantuisi jälkikäteen.

55 Tästä seuraa, että sillä seikalla, onko hakemus tehty ennen sen päätöksen tekemistä, jossa tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, vai tämän päätöksen jälkeen, ei ole merkitystä, koska kyseinen hakemus liittyy sääntöjenvastaiseen tilanteeseen, joka on seurausta ilmoittamatta jättämisestä.

56 Kansallisen oikeuden tarjoamien mahdollisuuksien ja siinä säädettyjen oikeussuojakeinojen mukaisesti kansallinen tuomioistuin voi siten tapauksen mukaan joutua määräämään sääntöjenvastaisen tuen perittäväksi takaisin tuensaajilta, vaikka komissio on myöhemmin todennut kyseisen tuen yhteismarkkinoille soveltuvaksi. Kansallinen tuomioistuin saattaa samoin joutua ratkaisemaan vaatimuksen sen vahingon korvaamisesta, joka on aiheutunut tukitoimenpiteen sääntöjenvastaisuudesta.

57 Näin tehdessään kansallisen tuomioistuimen on pyrittävä suojaamaan yksityisten etuja ja samalla otettava täysimääräisesti huomioon yhteisön etu ja huolehdittava erityisesti siitä, että se ei tee päätöstä, jonka ainoana vaikutuksena olisi sääntöjenvastaisen tuen saajien joukon laajeneminen.

58 Esitettyihin kysymyksiin on edellä esitetyt seikat huomioon ottaen vastattava, että EY 88 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että kansallisten tuomioistuinten on suojattava yksityisten oikeuksia, jos kansalliset viranomaiset mahdollisesti rikkovat kieltoa, jonka mukaan tukia ei saa toteuttaa ennen kuin komissio tekee päätöksen, jossa ne sallitaan. Näin tehdessään kansallisten tuomioistuinten on otettava täysimääräisesti huomioon yhteisön etu, ja ne eivät saa toteuttaa tointa, jonka ainoana vaikutuksena olisi tuensaajien joukon laajeneminen.

59 Koska komission päätöksestä, jossa ilmoittamatta jätetty tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ei seuraa, että täytäntöönpanotoimien, jotka ovat pätemättömiä, koska niitä toteutettaessa on rikottu EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä tarkoitettua kieltoa, pätemättömyys korjaantuisi jälkikäteen, sillä seikalla, onko hakemus tehty ennen sen päätöksen tekemistä, jossa tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, vai tämän päätöksen jälkeen, ei ole merkitystä, koska kyseinen hakemus liittyy sääntöjenvastaiseen tilanteeseen, joka on seurausta ilmoittamatta jättämisestä.

Oikeudenkäyntikulut

60 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

EY 88 artiklan 3 kohdan viimeistä virkettä on tulkittava siten, että kansallisten tuomioistuinten on suojattava yksityisten oikeuksia, jos kansalliset viranomaiset mahdollisesti rikkovat kieltoa, jonka mukaan tukia ei saa toteuttaa ennen kuin Euroopan yhteisöjen komissio tekee päätöksen, jossa ne sallitaan. Näin tehdessään kansallisten tuomioistuinten on otettava täysimääräisesti huomioon yhteisön etu, ja ne eivät saa toteuttaa tointa, jonka ainoana vaikutuksena olisi tuensaajien joukon laajeneminen.

Koska Euroopan yhteisöjen komission päätöksestä, jossa ilmoittamatta jätetty tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, ei seuraa, että täytäntöönpanotoimien, jotka ovat pätemättömiä, koska niitä toteutettaessa on rikottu EY 88 artiklan 3 kohdan viimeisessä virkkeessä tarkoitettua kieltoa, pätemättömyys korjaantuisi jälkikäteen, sillä seikalla, onko hakemus tehty ennen sen päätöksen tekemistä, jossa tuki todetaan yhteismarkkinoille soveltuvaksi, vai tämän päätöksen jälkeen, ei ole merkitystä, koska kyseinen hakemus liittyy sääntöjenvastaiseen tilanteeseen, joka on seurausta ilmoittamatta jättämisestä.

Allekirjoitukset